
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2020 (год. XXIX), ISSN 0861-7902

VARIA

Антон Гецов*

АТРИБУЦИЯ, ПРЕДИКАЦИЯ, АПОЗИЦИЯ (Първа част)

Anton Getsov

ATTRIBUTION, PREDICATION, APPOSITION (Part one)

The paper is part of a series of publications that aim to examine various aspects in the analysis of appositive constructions. The purpose of this particular study is to reveal the multidimensional, diverse, and complex interaction between three types of syntactic relations – attributive, predicative, and appositive. The study offers a critical review of various theories on the status of the grammatical relation between the components of non-detached (close) appositive constructions. The main argument of this paper is that determining this status, on the one hand, is a function of the morphological and semantic characteristics of the components of the construction; and on the other hand, it determines their syntactic status.

Keywords: *apposition, grammatical relation, appositive relation, non-detached (close) appositive construction, attribution, predication.*

Студията е част от поредица публикации, чийто предмет са различни аспекти при анализа на апозитивната конструкция. Целта на конкретното проучване е да се представи многоаспектното, разнолико и комплицирано взаимодействие между три типа синтактично отношение – атрибутивно, предикативно и апозитивно. Вниманието се фокусира върху критическия преглед на множество концепции, в които се дискутира въпросът за статуса на граматическото отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция. Основната теза, която се защитава, е, че установяването на този статус, от една страна, е функция от морфологичните и семантичните характеристики на компонентите на тази конструкция, а от друга страна, той обуславя синтактичния им статус.

Ключови думи: *апозиция, граматическо отношение, апозитивно отношение, конструкция с необособена апозиция, атрибуция, предикация.*

Задълбоченото и детайлно проучване на апозитивната конструкция¹ и в частност – на конструкцията с необособена апозиция, не е сред приоритетите на съвременната българска лингвистика. Представеният текст е опит да се анализира ключов въпрос, свързан с адекватното и пълноценно разкриване на лингвистичния статус на тази конструкция, и заявка за създаване на актуално и мащабно изследване на т.нар. *приложение* в българския синтаксис. Предмет на студията са множество различни интерпретации на амбивалентната амалгама от атрибутивно, предикативно и апозитивно отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция. Целта е да се прецени дали и в каква степен научните търсения, хипотези, спорове, тълкувания, отнасящи се до обективното, прецизно и непротиворечиво дефиниране на реално съществуващото отношение, биха могли да се

* **Антон Гецов** – проф. д-р, катедра „Съвременен български език“, Филологически факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, a.getsov@ts.uni-vt.bg.

¹ При проучването на т.нар. *апозиция* възникват сериозни проблеми от метаезиков характер, което е причина в това изложение да се използва терминът *апозитивна конструкция*. С него се обозначава разновидност на именно словосъчетание, в което единият компонент по традиция се дефинира като определяемо, а другият – като апозиция (приложение). Термините *апозиция* и *приложение* се приемат за абсолютни синоними.

превърнат в целесъобразни и ефективни предпоставки за критически обосновано преосмисляне на отдавна възприетите рутинни гледни точки в трудовете по синтаксис на българския език. Изложените в текста предположения, разсъждения, анализи и заключения в известна степен са продължение на усилията на автора, отразени в предишни негови публикации.

Последователно наложеното в българския синтаксис схващане за граматическия статус на приложението като зависим компонент на конструкцията с необособена апозиция оптимално се онагледява в съответния раздел в издадената от БАН *Грамматика на съвременния български книжовен език. Том III. Синтаксис*: „Приложението е второстепенна част на изречението, която се отнася към групата на определенията. Приложението уточнява определяемото, като стеснява обема на понятието, означен с определяемото съществително име. Приложението обикновено е съществително име, което се прилага безпредложно към друго съществително име“ (Стефанов-Брезински 1983: 181). Подобно мнение се изразява и от други български езиковеди (Попов 1979: 173; Пенчев 1984: 17; Пашов 1989: 289; Недев, Събев 1989: 64 – 70; Алмалех 1993: 51; Бъркалова 1997: 54; Осенова 2009; Радева 2015: 94; Савова, Добрева 2016: 97). Това означава, че актуалната теза, около която единодушно се обединяват българските езиковеди, е синтактичното отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция категорично да се дефинира като подчинително, а синтактичната връзка, чрез която се изразява това отношение, – като прилагане². В дефинициите на цитираните автори се посочва, че приложението е разновидност на определението, но не се уточняват видът и характерът на подчинителното отношение между компонентите на апозитивната конструкция, т.е. дали то е атрибутивно, предикативно, апозитивно, отношение на паралелизъм, отношение на координация, или пък е хибридно, комплексно, несинтактично и пр. отношение.

Спорадични са опитите на Александър Теодоров-Балан и на Константин Попов да се излезе от „орбитата“ на хипотаксиса. Ал. Теодоров-Балан пише: „Особен вид примет се явява, ако към съчетание *незнаен монах* приставиме още дума напр. *светогорец*, или *хилендарец*, или *Паусий*, та стане: *незнаен монах, светогорец, пише нам търпеливо история*; тогава съществителното име *светогорец* ще тълкува същината *монах*; обаче то я определя не като неин признак, но като друга още, самостоятелна същина; то се п р и л а г а към нея в равна служба, без подчинение. Дума в такава прилогова служба се казва прилог (лат. *ap-positio*)“ (Теодоров-Балан 1940: 34). Въпреки желанието на автора, което е по-скоро резултат от интуитивна творческа рефлексия, да постави под съмнение наличието на субординация, две твърдения в тази дефиниция са дискуссионни поради уязвимостта си: 1) в нея всъщност се визира отношението между независима (главна) дума в основното изречение и обособена конструкция, тъй като за приложение се признава само обособената конструкция; 2) формулировката „... се прилага към нея в равна служба, без подчинение“ донякъде е подвеждаща, тъй като прилагането е подчинителна синтактична връзка. Вероятно в случая Ал. Теодоров-Балан, използвайки нетерминологично глаголната форма *се прилага*, има предвид, че отношението между двете съществителни не получава формален граматически израз и че става дума за семантична, а не за синтактична зависимост.

В учебника си *Съвременен български език. Синтаксис*, издаден за първи път през 1962 г., К. Попов твърди, че приложението е разновидност на определението, изразено чрез съществително име, което обикновено се прилага към друго съществително име без помощта на предлог (Попов 1962: 160–161). Двайсетина години по-късно той прецизира своето мнение граматическото отношение, релевантно за конструкцията с необособена апозиция: „Приложението все пак е определение, което се намира в особена атрибутивна връзка спрямо водещата дума (определяемото). Тази връзка не е подчинителна, тя е *suī generis*. От друга страна, приложението като определение и определяемото често пъти са паратактично разположени като две граматически еквивалентни именни слова, които могат при определени условия да се заместват, изпускат, членуват, разместват“ (Попов 1978: 212). Подобно на Ал. Теодоров-Балан, и К. Попов се стреми да разреши своеобразния логико-граматически „гордиев

² В българския синтаксис се е наложила класическата теза, че синтактичните отношения съставляват плана на съдържание, а синтактичните връзки – плана на изразяване. Така например *подчинителното синтактично отношение*, като максимално обобщено смислово отношение, обединява в себе си отношения, обособени на пониско ниво на абстракция – *определително, обстоятелствено, обектно*. Всяко от тях се реализира чрез различни синтактични връзки – *съгласуване, предложно свързване, прилагане, управление*.

възел“ , като стига до парадоксално заключение – въпреки че връзката между определяемото и приложението е „особена атрибутивна“, „тя не е подчинителна“. Специално внимание трябва да се обърне на факта, че за разлика от Ал. Теодоров-Балан, за когото прилогът всъщност е обособена част, К. Попов смята, че тази уникална, единствена по рода си, връзка е налице между компонентите на конструкцията с необособена апозиция. Това наглед периферно уточнение е значителен напредък при изясняването на граматическия статус на приложението и на конкретните му проявления.

Въпреки установените различия при интерпретацията на приложението като синтактична категория и двамата изтъкнати български езиковеди се опитват критически да осмислят статуквото и да го оптимизират. Усилията им да намерят друго, различно от почти единодушно възприетото, решение, безспорно трябва да се оценят по достойнство и да се адмирират. Техните нелишени от рационалност обнадеждаващи предположения и догадки обаче остават само палиативни опити, без да са последвани от сериозни и задълбочени разработки върху приложението и апозитивната конструкция като цяло.

Препятствията, които трябва да преодоляват българските езиковеди, са актуални – в по-малка или в по-голяма степен – изобщо за лингвистите, фокусиращи вниманието си върху апозицията и нейните проявления. В чуждоезичните монографични и синтетични трудове по синтаксис граматическото отношение между компонентите на конструкциите с необособена и с обособена апозиция се интерпретира в широк диапазон – като разновидност на хипотаксиса или на паратаксиса (съполагане, juxtaposition); като подчинително, съчинително или подчинително-съчинително отношение; като атрибутивно, предикативно или апозитивно отношение; като съгласуване, управление или прилагане; като непълно, частично или нетипично съгласуване; като оказионално, силно или слабо прилагане; като силно или слабо управление; като паралелизъм; като координация; като апликация и пр. Не бива да се подценяват или да се игнорират и схващанията, в които на разглежданото отношение се приписва хибриден характер (понякога дори между категории, разположени на йерархически неравностойни равнища), или пък концепциите, които се обединяват около не толкова революционната идея на Филип Фортунатов, че между компонентите на апозитивната конструкция изобщо не е налице граматическо отношение³.

Обективно съществуващите и оказва се, трудно преодолими бариери, които и в миналото, и днес възпрепятстват в значителна степен определянето, обосноваването и концептуализирането на граматическото отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция, са три.

Първата е невъзможността логическите отношения, експлицирани чрез т.нар. логически съюзи, механично и пряко да се екстраполират върху граматическите категории, тъй като чрез тях не може да се обхване цялото многообразие от реални и конкретни синтактични връзки, които неминуемо възникват като разнолики формални маркери в граматически организирани структури.

Втората бариера е подценяването или недооценяването на задължителното и стриктно дефиниране на единиците, които функционират като компоненти в конструкцията с необособена апозиция. Отговорът на въпроса как са свързани тези компоненти е функция от решението на друг въпрос – какъв е морфологичният и семантичният статус на тези компоненти.

Третата бариера са упоритите и последователни опити на поколения езиковеди да дефинират като апозитивна конструкция синтактични единици, които се различават съществено помежду си и в структурен, и в семантичен, и във функционален аспект. Усилията да се открие граматическото отношение, което в качеството си на езикова универсалия да е релевантно за всички реално съществуващи разновидности на конструкцията с необособена апозиция, са обречени на неуспех. Причината е, че за коректното разкриване на граматическото отношение между компонентите, изразени чрез съществителни имена, от първостепенно значение са не само морфологичните и семантичните характеристики на тези имена, но и структурата на самата синтактична единица.

При опитите за реално (а не номинално) дефиниране на граматическото отношение, както и при разкриването на граматическия статус на компонентите, между които то се реализира, трябва да се има предвид и друг рисков фактор: неяснотите и хаосът, породени от спекулативно или непрецизно

³ Изтъкнатият руски лингвист преди повече от век дефинира фразите от типа *поет Пушкин* като неграматични словосъчетания, тъй като: „(...) в тях не се обозначава чрез езикови форми отношението на единия предмет на мисълта спрямо другия“ (Фортунатов 1957: 453). С други думи, за да е налице изобщо граматическо отношение, трябва да има граматически показатели, експлициращи зависимостта на единия компонент от другия.

използване на метаезиковия научноизследователски апарат, „се наслагат“ натрапчиво, перманентно и практически неконтролируемо върху проблемите с чисто теоретичен или методологичен характер и често ги конкурират. Според Юлия Мишина например, докато езиковедите русисти използват термините *апозиция* (*apposition*) или *апозитив* (*appositive*), за да обозначават структурни единици, изграждащи апозитивната конструкция, т.е. за тях те са синоними на термина *приложение*, езиковедите англицисти използват тези термини, за да обозначат по-скоро процеса, отношението в апозитивната конструкция (Мишина 2007: 46–47). Не са рядкост, за съжаление, научни трудове, в които се цитират гледни точки, позиции, идеи, чийто предмет е граматическото отношение, без изрично да се изяснява какво значение се влага в термините *апозитивна конструкция*, *апозиция*, *приложение*, както и с какъв лингвистичен статус са компонентите, между които се реализира разглежданото отношение⁴.

Предмет на това изследване, както вече бе посочено, е критическият анализ на концепции, в които се изследват спецификата на граматическото отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция и неговите проявления. Това отношение е твърде различно както от отношението, което е налице между компонентите на конструкцията с обособена апозиция, напр.: *Авторът, младеж от гетото, бе представен на публиката*, така и от отношението между компонентите на сложното съставно изречение, напр.: *Идеята да замине далеко на юг, ме грабна изведнъж*, което в българската синтактична литература се представя като сложно съставно с подчинено определително изречение. Визираните отношения изискват самостоятелно проучване и са предмет на отделни разработки.

Анализът на вида и характера на граматическото отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция задължително трябва да се предхожда от разкриването на семантичните и морфологичните характеристики на тези компоненти. Пределно ясно е, че от логическа гледна точка със словосъчетания, между чиито компоненти е налице атрибутивно отношение, се назовават предмет и неговият признак, напр.: *отличен студент, бащата на героя, букет цветя, добрият Иван, пълноводната Янтра, прочетен роман, младият принц, пицарията на Геша*, а чрез компонентите на апозитивното словосъчетание, изразени чрез съществителни имена, един и същ предмет се назовава два пъти. Посредством едно от двете съществителни имена, което семиотически (като знак, обозначаващ логически понятия) притежава висока функционално-семантическа валентност, не само се дава второ, допълнително, наименование на вече назован обект от извънезиковата действителност, но едновременно с това се разкрива и признак, качество, свойство на двукратно назования обект, напр.: *студент отличник, баща герой, букет мечта, дядо Иван, река Янтра, романът „Осъдени души“, принц Хари, пицария „Геша“*. Вера Бабайцева лаконично и ясно представя статуквото: „Семантиката на приложението е синкретична: в нея се съчетават значенията за признак и за предмет. Признаковото значение се реализира чрез качествено-характеризираща или квалифицираща семантика. Предметното значение се свързва с повторната номинация на предмета, което обуславя субстантивната форма на тази разновидност на определението“ (Бабайцева 2011: 360–361). От друга страна, в конструкцията с необособена апозиция няма формално изразени маркери, които категорично и еднозначно да разкриват типа на граматическото отношение между тях. Именно амбивалентният семантико-граматически потенциал на компонентите на тази конструкция, и по точно – обстоятелството, че чрез едно съществително име или именно словосъчетание едновременно се идентифицира и се характеризира друго име или именна група, се превръща в обективна предпоставка за трудностите при анализа на граматическото отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция.

Близостта между прилагателните и съществителните имена се приема за аксиоматична – както в диахронен, така и в синхронен аспект. Различието между тях не е изконно: думите, означаващи качества, т.е. прилагателните, възникват от думите, означаващи предмети, т.е. съществителните, създавайки естествен първоначален синкретизъм (Потебня 1968: 69; Панфилов 1976: 13–15). От друга страна, Рандолф Куърк и съавторите му определят и съществителните имена (независимо от това

⁴ Проблемите с метаезиков характер при дефинирането и използването на основни понятия, свързани с апозитивната конструкция, са подробно анализирани от Антон Гецов и Силвия Великова (Getsov, Velikova 2020).

дали са конкретни, или абстрактни), и прилагателните имена като статични думи, за разлика от глаголите, които се определят като динамични думи (Quirk et al. 1985: 74).

Отдавна, при това безспорно, е установено, че значението на признак, което придобива съществителното в позиция на атрибут, носи непостоянен, относителен характер, обусловен от синтактичната му позиция. Признакът, изразен чрез прилагателно име, има постоянен характер, той е абсолютен, присъщ винаги на прилагателното, във всяка позиция и във всяко обкръжение. Леонид Бархударов коректно отбелязва, че в позиция на препозитивен атрибут различителните признаци на съществителното и на прилагателното се неутрализират (Бархударов 2008). Тези разсъждения са в унисон с устойчиво наложилата се в съвременната наука фундаментална тенденция за асиметрия между формалната и смисловата организация на изречението. Статуквото, типично за традиционната граматика, – обособяването на частите на изречението въз основа на смесена формално-семантична основа, т.е. на всяка изреченска част да се приписват определени синтактични и семантични признаци, които са симетрични и взаимно предполагащи се, – е не просто частично трансформирано, а напълно променено (Пулеха 1999: 14). В този смисъл идеята на Лидия Чеснокова за наличието на първични и вторични синтактични връзки (Чеснокова 1988: 17) несъмнено кореспондира с иновативната тенденция и естествено се вписва в общата теория за първичните и вторичните значения на частите на речта (Кубрякова 1978: 44–63).

Всъщност интерпретацията на въпросите, свързани с посочването и тълкуването на различията между определението и приложението, както и на частите на речта, с които те се изразяват, има дълга и сложна история. В нея предлаганите отговори, вместо да проектират приемливи решения, провокират комплицирани въпроси. Преди повече от век Александър Потебня формулира наблюденията си върху двете анализирани синтактични категории по следния начин: „Чрез определителното прилагателно признакът пряко се приписва на известна субстанция, чрез определителното съществително признакът се приписва на някаква субстанция посредством друга субстанция. Съществителното, като атрибут, внася в мисълта част от своята предишна самостоятелност, която е предпоставка за възможността да не се съгласува с определяемото по род и число“ (Потебня 1968: 105). Към разсъжденията на Ал. Потебня трябва да се добави, че за разлика от съгласуваното определение, приложението, изразено чрез съществително име, притежава граматическата категория *род* от класификационен тип и граматическата категория *число* от смесен тип (тя е словоизменителна за конкретните съществителни, но е класификационна за абстрактните, веществените, събирателните и собствените съществителни). В сравнение със зависимия компонент, изразен чрез прилагателно име, зависимият компонент, изразен чрез съществително име, притежава относителна формална самостоятелност. Тази не само предишна, както я определя Ал. Потебня, но и актуална самостоятелност пряко рефлектира върху диференцирането на синтактичните функции на компонентите в конструкцията с необособена апозиция, като го комплицира, а понякога и го блокира.

Освен това и съществителните нарицателни, и съществителните собствени имена са полифункционални, т.е. чрез тях могат да се реализират двете основни функции в изказването – идентификация и предикация. Когато те функционират като идентифициращи имена, чрез тях се обозначава предметът с цялата съвкупност от негови признаци; когато те функционират като предикатни имена, чрез тях се обозначава само определено свойство и те се използват в обобщеното си значение (Strawson 1950: 337 – 338). Но при определянето на независимия компонент в конструкцията с необособена апозиция трябва да се има предвид, че съществителните нарицателни имена са много по-подходящи за изпълнението на предикативната функция, отколкото – съществителните собствени имена. В този смисъл е и твърдението на Елена Падучева, според която по принцип съществителното нарицателно (или общото име) има характер на предикат. То изразява някакво свойство, но няма референти. Неговият екстензионал е множеството от всички потенциално възможни референти, за които съответстващият предикат е истинен. При това нито цялото множество, нито неговите елементи са референти на името (Падучева 1985: 84). Неслучайно тъждествената референциална отнесеност, въпреки някои основателни и добре аргументирани реакции, които не могат (а и не трябва) да се подминават за лека ръка⁵, е един от двата аксиоматични признака на апозитивната конструкция.

⁵ Според Петя Осенова въпросът какви критерии се прилагат за определяне на референтността, е ключов. Коментирайки мненията на Мони Алмалех, Руселина Ницолова и Мила Димитрова-Вълчанова, които по различен начин анализират референтната отнесеност във фрази от типа *чашиа вода, група хора, пакетче масло*, от една

Едновременното съвместяване на двете семантични функции – идентификация и характеристика, което се превръща в уникална и устойчива симбиоза, далече надхвърля степента на изследователски дискомфорт в сравнение дори с анализа на наглед рутинния синтактически синкретизъм. Освен това при различното групиране на съществителните нарицателни имена, например като броими и неброими, като таксономически, релационни и функционални, като идентифициращи и характеризиращи (предикатни) и пр., има отчетлива и последователна диференциация относно техния афинитет към една от двете функции. Неслучайно през последните няколко десетилетия количеството на разработките, чийто предмет са семантичните отношения между компонентите на апозитивната конструкция, расте в геометрична прогресия. Една от тези разработки е на Елена Чумакова, според която отношението в апозитивната конструкция, чиито компоненти са изразени със съществителни имена с различно категориално значение, може да придобие уточняващ (конкретизиращ, идентифициращ) или поясняващ (предициращ) характер. Ако чрез независимия компонент се обозначава по-конкретно понятие в сравнение с понятието, изразено чрез приложението, между компонентите е налице пояснително (предициращо) отношение. Ако по-конкретното значение е изразено чрез приложението, неговото отношение спрямо независимия компонент има уточняващ (идентифициращ) характер (Чумакова 2001: 16). Тази концепция добре онагледява комплицираното взаимодействие между семантични и граматически зависимости, характерни за вътрешната организация на апозитивната конструкция. Резултатите от подобни изследвания неизбежно налагат диференциация на граматическото отношение, установяващо се между компонентите на конструкцията с необособена апозиция, тъй като те притежават различни морфологични показатели и семантични характеристики.

Въпреки че може да изглежда пресилено или дори екзотично, всъщност апозитивната конструкция е своеобразен мост във времето. От една страна, нейното активно използване е своего рода завръщане към изконното, към първоначалното състояние на езика, когато прилагателните имена все още не са съществували, а признаците и свойствата са се изразявали единствено и само чрез съществителни имена. От друга страна, тя е проява на тенденцията към анализъм в езика, тъй като при дефинирането на граматическото отношение приоритетно се използват синтактични, а не морфологични маркери. Такъв синтактичен маркер е словоредът, който, без съмнение, е едно от основните средства при разпределението на ролите на компонентите в конструкцията с необособена апозиция⁶.

Общо взето мненията за статуса на граматическото отношение в конструкцията с необособена апозиция варират от най-консервативното разбиране (атрибутивно отношение), през умерено консервативното интерпретиране (предикативно отношение), та до по-свободното тълкуване (съчинително отношение). В трудове върху руския, немския и английския синтаксис това отношение се разглежда и като съчинително, и като подчинително. Освен това има две „компромисни“, но все още намиращи се в рудиментарен стадий схващания: 1) отношението не е нито съчинително, нито подчинително, като по принцип се избягва формулирането на дефиниция за него; 2) отношението съвместява признаци както на паратаксиса, така и на хипотаксиса, като акцентът се поставя върху легитимирането на тези признаци и върху намирането на баланса им. Без да се омаловажават или да се отхвърлят концепциите, в

страна, и дядо Петър, професор Иванова, от друга, П. Осенова твърди: „При съществителни като *група, стадо, литър, метър* преобладава идеята за мярка, което прави фразите еднореферентни. При съществителни контейнери като *чаша, шише* по-здраво се пази връзката с референта на контейнера. Затова там е възможно да се говори за два референта“ (Осенова 2009: 109).

⁶ Това мнение се споделя от Константин Орлов (Орлов 1960: 29–37), Дитмар Розентал и Маргарита Теленкова (Розентал, Теленкова 1976: 334), Алеся Джиеова (Джиеова 2017: 12, 13, 102, 150) и др. Така например Александра Каминина мотивира своя подход с препратка към идеите на Александър Пешковски, макар да не споделя схващането му за съчинителното отношение между компонентите на апозитивната конструкция. Тя анализира съчетания от типа *княз Андрей* и стига до два извода: 1) в подобни случаи е логично за определящ да се приема синтактичният, а не смисловият признак; 2) показател за граматическа зависимост между компонентите е словоредът, чиято функция е равна на функцията на флексията (Каминина 1970: 23). Въпросът за това може ли словоредът да има тъждествена с флексията функция в синтетичен език като руския, е дискуссионен. В аналитичните езици обаче, като българския например, словоредът, заедно със служебните думи и интонацията, е едно от важните средства за изразяване на смисловите и синтактичните отношения.

които се обосновава наличието на съчинително отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция, по-оправдан интерес предизвикват тезите, в които отношението се разглежда като подчинително, или постановките за хибридният му характер.

При представянето на апозитивната конструкция в синтактичните проучвания най-често се обсъждат и се анализират възможностите между нейните компоненти да се установи или атрибутивно, или предикативно, или т.нар. апозитивно граматическо отношение. В придобилите по-голяма популярност теории апозитивното отношение се разглежда като произлязло от атрибутивното и функциониращо като негова разновидност (Корнилов 2011: 13). В други теории се търсят (и често се откриват) тясна, исторически предопределена връзка, но и съвременни релации между предикативното и апозитивното отношение (Бертагаев 1957: 16; Тулина 1987: 49), като в повечето случаи не се отчитат съществените различия между конструкциите с обособена и с необособена апозиция. В трета група теории апозитивното отношение се интерпретира като относително независимо граматическо (или генетически смислово, както го дефинира К. Орлов (Орлов 1960: 41)) отношение, което обаче се ситуира по различни начини в множество йерархии и таксономии (Шатух 1954: 5; Розентал, Теленкова 1976: 28; Вацеба 1973: 159; Захаренко 1998: 24; Стародумова 2005: 25). Включването на предикацията в изконния „спор“ между атрибуция и апозиция за „място под слънцето“ е естествено и неизбежно, но това неизбежно усложнява коректното установяване на актуалното граматическо отношение.

Колкото и да са различни интерпретациите, свързани с разкриването на характера на разглежданите отношения, може да се каже, че между атрибутивното и предикативното отношение са налице много повече допирни точки, отколкото между всяко от тях и апозитивното отношение. И атрибутивното, и предикативното отношение отразяват приписването на признак на предмет, което според Стефан Брезински дава достатъчно основание да се говори за синтактично определение. Но докато определенията приписват признака еднопосочно, статично, по атрибутивен път, сказуемите го приписват динамично, по предикативен път, с двустранна зависимост (Брезински 1988: 6). Чрез (не)зависимия компонент в конструкцията с необособена апозиция не само се приписва признак, но и се дава второ, допълнително наименование на вече назован чрез другия компонент обект. Съотносителност между атрибутивното и апозитивното отношение се открива във функцията *разкриване на признак на предмет*, а между предикативното и апозитивното отношение – във възможността апозитивната конструкция да се замени с изреченски синонимен израз (т.нар. копулативно изречение (Ахманова 1966: 397) или биноминативно изречение (Падучева 1985: 168)).

В края на тази условно обособена първа част на студията може да се заключи, че за да се преодолеят посочените в началото на текста бариери, възпрепятстващи коректното и задълбочено определяне, обосноваване и концептуализиране на граматическото отношение между компонентите на конструкцията с необособена апозиция, е необходимо прецизно и последователно да се разкрият семантичните и морфологичните характеристики на тези компоненти. Вниманието приоритетно се фокусира не само върху афинитета на различните видове съществителни имена към семантичните функции *идентификация* и *характеризация*, но и върху способността на различните съществителните имена да съвместяват тези функции. Семантико-морфологичните особености на компонентите на анализирания синтактична конструкция до голяма степен предопределят статуса на граматическото отношение между тях. Краткият преглед на генезиса на апозитивното отношение и съпоставката му с атрибутивното и предикативното отношение има въвеждащ характер. Взаимодействието между тези три типа отношение е детайлно и аргументирано представено във втората част на студията.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алмалех 1993:** Алмалех, М. *Семантика и синтаксис*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. // **Almaleh 1993:** Almaleh, M. *Semantika i sintaksis*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.
- Ахманова 1966:** Ахманова, О. С. *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Издательство „Советская энциклопедия“. // **Ahmanova 1966:** Ahmanova, O. S. *Slovary lingvisticheskikh terminov*. Moskva: Izdatel'ystvo „Sovetskaya entsiklopediya“.
- Бабайцева 2011:** Бабайцева, В. В. *Система членов предложения в современном русском языке*. Москва: ФЛИНТА: Наука. // **Babaytseva 2011:** Babaytseva, V. V. *Sistema chlenov predlozheniya v sovremennom russkom yazyke*. Moskva: FLINTA: Nauka.

- Бархударов 2008:** Бархударов Л. С. *Структура простого предложения современного английского языка*. Москва: ЛКИ. // **Barhudarov 2008:** Barhudarov, L. S. *Struktura prostogo predlozheniya sovremennogo angliyskogo yazyka*. Moskva: LKI. <<https://classes.ru/grammar/116.Barhudarov/html/unnamed.html>> [10.01.2020]
- Бертагаев 1957:** Бертагаев, Т. А. Отграничение сочетаний с приложением от сходных сочетаний. – В: *Русский язык в школе*, 1957, № 1, с. 15 – 18. // **Bertagaev 1957:** Bertagaev, T. A. Otgranichenie sochetaniy s prilozheniem ot shodnyh sochetaniy. // *Russkiy yazyk v shkole*, 1957, № 1, s. 15–18.
- Брезински 1988:** Брезински, Ст. Предикативность и атрибутивность в съвременното българско изречение. – В: *Помагало по български синтаксис*. София: СУ „Св. Кл. Охридски“, с. 5–16. // **Brezinski 1988:** Brezinski, St. Predikativnost i atributivnost v savremennoto balgarsko izrechenie. – In: *Pomagalo po balgarski sintaksis*. Sofia: SU „Kl. Ohridski“, s. 5 – 16.
- Бъркалова 1997:** Бъркалова, П. *Българският синтаксис – познат и непознат. Увод в курса по синтаксис на съвременния български език*. Пловдив: ПУИ „Паисий Хилендарски“. // **Barkalova 1997:** Barkalova, P. *Balgarskiyat sintaksis – poznat i nepoznat. Uvod v kursa po sintaksis na savremenniya balgarski ezik*. Plovdiv: PUI „Paisiy Hilendarski“.
- Вацеба 1973:** Вацеба, Р. В. К вопросу об аппозитивной связи. – В: *Проблемы теории членов предложения*. Кишинёв: Изд-во Штеница, с. 154 – 160. // **Vatseba 1973:** Vatseba, R. V. K voprosu ob appozitivnoy svyazi. – In: *Problemy teorii chlenov predlozheniya*. Kishinyov: Izd-vo Shtinitza, s. 154 – 160.
- Джиоева 2017:** Джиоева, А. А. *Английская номинативность и картина мира*. Москва: ИНФРА-М. // **Dzhioeva 2017:** Dzhioeva, A. A. *Angliyskaya nominativnosty i kartina mira*. Moskva: INFRA-M.
- Захаренко 1998:** Захаренко, Е. К. *Структурно-семантические типы аппозитивов и их функционирование в современном английском языке*: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Моск. гос. лингвист. ун-т. Москва: Б.и. // **Zaharenko 1998:** Zaharenko, E. K. *Strukturno-semanticheskie tipy appozitivov i ih funktsionirovanie v sovremennom angliyskom yazyke*: Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Mosk. gos. lingvist. un-t. Moskva: B.i.
- Каминина 1970:** Камынина, А. А. *О подчинительных связях слов в простом предложении*: Учебное пособие. Москва: Изд-во МГУ. // **Kaminina 1970:** Kaminina, A. A. *O podchinitelnyh svyazyah slov v prostom predlozhenii*. Uchebnoe posobie. Moskva: Izd-vo MGU.
- Корнилов 2012:** Корнилов, Н. В. *Нерешенные вопросы теории аппозитивных сочетаний*. Владимирский государственный университет имени Александра Григорьевича и Николая Григорьевича Столетовых. Владимир: Издательство ВлГУ. // **Kornilov 2012:** Kornilov, N. V. *Nereshennyye voprosy teorii appozitivnyh sochetaniy*. Monografiya. VIGU imeni Aleksandra Grigoryevicha i Nikolaya Grigoryevicha Stoletovyh. Vladimir: Izdatelystvo VIGU.
- Кубрякова 1978:** Кубрякова, Е. С. *Части речи в ономаσιологическом освещении*. Москва: Наука. // **Kubryakova 1978:** Kubryakova, E. S. *Chasti rechi v onomasiologicheskom osveshenii*. Moskva: Nauka.
- Мишина 2007:** Мишина Ю. Е. *Приложение в английском языке*. Самара. // **Mishina 2007:** Mishina, Yu. E. *Prilozhenie v angliyskom yazyke*. Samara.
- Недев, Събев 1989:** Недев, Ив., Събев, С. Към въпроса за разграничаването на приложението от неговото определяемо. – В: *Език и литература*, № 3, 64 – 70. // **Nedev, Sabev 1989:** Nedev, Iv., Sabev, S. Kam vaprosa za razgranichavaneto na prilozhenieto i negovoto opredelenie. – In: *Ezik i literatura*, № 3, 64 – 70.
- Орлов 1960:** Орлов, К. П. Грамматическая сущность приложения в современном русском литературном языке. – В: *Филологические науки*, № 4, с. 29 – 37. // **Orlov 1960:** Orlov, K. P. Grammaticheskaya sushtnosty prilozheniya v sovremennom russkom literaturnom yazyke. – In: *Filologicheskie nauki*, № 4, s. 29 – 37.
- Осенова 2009:** Осенова, П. *Именните фрази в българския език*. София: „ЕТО“. // **Osenova 2009:** Osenova, P. *Imennite frazi v balgarskiya ezik*. Sofia: „ETO“.
- Падучева 1985:** Падучева, Е. В. *Высказывание и его соотнесенность с действительностью*. Москва: Наука. // **Paducheva 1985:** Paducheva, E. V. *Yskazyvanie i ego sootnesennosty s deystvitelnostyyu*. Moskva: Nauka.
- Панфилов 1976:** Панфилов, В. З. Категории мышления и языка. Становление и развитие категории качества. – В: *Вопросы языкознания*, 1976, № 6, с. 3 – 18. // **Panfilov 1976:** Panfilov, V. Z. Kategorii myshleniya i yazyka. Stanovlenie i razvitie kategorii kachestva. – In: *Voprosy yazykoznaniya*, 1976, № 6, s. 3 – 18.
- Пашов 1989:** Пашов, П. *Практическа българска граматика*. София: „Народна просвета“. // **Pashov 1989:** Pashov, P. *Prakticheska balgarska gramatika*. Sofia: „Narodna prosveta“.
- Пенчев 1984:** Пенчев, Й. *Строеж на българското изречение*. София: „Наука и изкуство“. // **Penchev 1984:** Penchev, Y. *Stroezh na balgarskoto izrechenie*. Sofia: „Nauka i izkustvo“.
- Попов 1962:** Попов, К. *Съвременен български език. Синтаксис*. София: „Наука и изкуство“. // **Popov 1962:** Popov, K. *Savremenen balgarski ezik. Sintaksis*. Sofia: „Nauka i izkustvo“.
- Попов 1978:** Попов, К. Структурни, семантични и функционални особености на апозицията (приложението) в българския и сръбохърватския език. – В: *Славянска филология. Том XV*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 207 – 218. // **Popov 1978:** Popov, K. Strukturni, semantichni i funktsionalni osobenosti na apozitsiyata

- (prilozhenieto) v bulgarskiya i sarboharvatskiya ezik. – In: *Slavyanska filologiya. Tom XV*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 207–218.
- Потебня 1968:** Потебня, А. А. *Из записок по русской грамматике*. Том III. Об изменении значения и заменах существительного. Москва: Просвещение. // **Potebnya 1968:** Potebnya, A. A. *Iz zapisok po russkoy grammatike*. Tom III. Ob izmenenii znacheniya i zamenah sushtestvitelnogo. Moskva: Prosveshtenie.
- Пулеха 1999:** Пулеха И. Р. *Приложение в современном английском языке*: дис. ... канд. филол. наук. Санкт Петербург. // **Puleha 1999:** Puleha, I. R. *Prilozhenie v sovremenno angliyskom yazyke*: dis. ... kand. filol. nauk. Sankt Peterburg.
- Радева 2015:** Радева, П. *Записки по синтаксис на съвременния български книжовен език. Словосъчетание и просто изречение*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. // **Radeva 2015:** Radeva, P. *Zapiski po sintaksis na savremenniya bulgarski knizhoven ezik. Slovosochetanie i prosto izrechenie*. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.
- Розентал, Теленкова 1976:** Розентал, Д. Э., Теленкова, М. А. *Словарь-справочник лингвистических терминов*. Москва: Просвещение. // **Rozental, Telenkova 1976:** Rozental, D. E., Telenkova, M. A. *Slovary-spravochnik lingvisticheskikh terminov*. Moskva: Prosveshtenie.
- Савова, Добрева 2016:** Савова, Ив., Добрева, Сн. *Български синтаксис*. Учебно помагало за студенти. В. Търново: „Фабер“. // **Savova, Dobрева 2016:** Savova, Iv., Dobрева, Sn. *Balgarski sintaksis*. Uchebno pomagalo za studenti. V. Tarnovo: „Faber“.
- Стародумова 2005:** Стародумова, Е. А. *Синтаксис современного русского языка*. Владивосток: Издательство Дальневосточного государственного университета. // **Starodumova 2005:** Starodumova, E. A. *Sintaksis sovremennogo russkogo yazyka*. Vladivostok: Izdatelystvo Dalnevostochnogo gosudarstvennogo universiteta.
- Стефанов-Брезински 1983:** Стефанов-Брезински, Ст. Приложение. *Грамматика на съвременния български книжовен език. Том III. Синтаксис*. София: Издателство на БАН, 181–182. // **Stefanov-Brezinski 1983:** Stefanov-Brezinski, St. Prilozhenie. *Gramatika na savremenniya bulgarski knizhoven ezik. T. III. Sintaksis*. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 181–182.
- Теодоров-Балан 1940:** Т.-Балан, Ал. *Нова българска граматика*. София: „Т. Ф. Чипев“. // **Teodorov-Balan 1940:** T.-Balan, Al. *Nova bulgarska gramatika*. Sofia: „T. F. Chipev“.
- Тулина 1987:** Тулина, Т. А. Приложение в дифференцирующей функции. – В: *Филологические науки*, 1987, № 6, с. 49–53. // **Tulina 1987:** Tulina, T. A. Prilozhenie v differentsiruyushtey funktsii. – In: *Filologicheskie nauki*, 1987, № 6, s. 49–53.
- Фортунатов 1957:** Фортунатов, Ф. Ф. О преподавание грамматики русского языка в средней школе. – В: *Избранные труды. Т. 2*. Москва: Учпедгиз, с. 429–462. // **Fortunatov 1957:** Fortunatov, F. F. O prepodavanie grammatiki russkogo yazyka v sredney shkole. – In: *Izbrannye trudy. T. 2*. Moskva: Uchpedgiz, s. 429–462.
- Чеснокова 1988:** Чеснокова, Л. Д. Первичность и вторичность синтаксических функций словоформ (существительное, прилагательное, глагол, наречие). – В: *Системно-функциональное описание словосочетания и простого предложения. Межвузовский сборник научных трудов*. Ленинград: ЛГПИ им. А. И. Герцена, с. 16–27. // **Chesnokova 1988:** Chesnokova, L. D. Pervichnosty i vtorichnosty sintaksicheskikh funktsiy slovoform (sushtestvitelnnoe, prilagatelynoe, glagol, narechie). – In: *Sistemno-funktsionalnoe opisanie slovosochetaniya i prostogo predlozheniya. Mezhvuzovskiy sbornik nauchnyh trudov*. Leningrad: LGPI imeni A. I. Gertsena, s. 16–27.
- Чумакова 2001:** Чумакова Ю. А. *Семантическая структура приложений в русском языке*. Дис. ... канд. филол. наук. Елец. // **Chumakova 2001:** Chumakova, Yu. A. *Semanticheskaya struktura prilozheniy v russkom yazyke*. Dis. ... kand. filol. nauk. Elets.
- Шатух 1954:** Шатух, М. Г. *Приложение и его роль в современном русском языке*: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Львов. // **Shatuh 1954:** Shatuh, M. G. *Prilozhenie i ego roly v sovremenno russkom yazyke*: Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. Lyvov.
- Getsov, Velikova 2020:** Getsov, A., Velikova, S. Metalanguage issues in the study of appositive constructions. Forthcoming.
- Quirk et al. 1985:** Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvic, J. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London; New York: Longman, 1779 p.
- Strawson 1950:** Strawson, P. F. On referring. – In: *Mind*, New Series, Vol. 59, No. 235. (Jul., 1950), pp. 320–344. <<http://semantics.uchicago.edu/kennedy/classes/f09/semprag1/strawson50.pdf>> [10.01.2020]